

Eidsberg kommunes kulturpris/ Sparebankprisen for 2008

Eidsberg historielag og redaksjonskomiteen av «Haakon» er glad for at hele bygdas flittige lokalhistoriker, Arne Sandem, på årets siste dag i 2008 fikk sin velfortjente kulturpris. Ordfører Knut Herland overrakte prisen i pausen på nyttårskonserten i Festiviteten. At det var en populær kandidat som ble mottaker, kunne høres på den spontane og kraftige applausen fra et pyntet publikum i kinosalen.

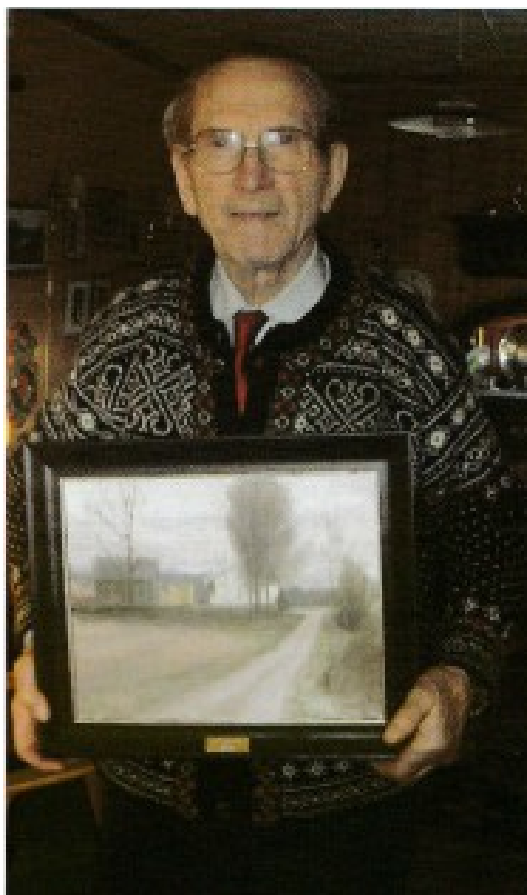
Som ordføreren antydte fra scenen, har Sandem vært en sterk kandidat til kulturprisen i flere år, og vi vet at mange som er interessert i bygdas historie har undret seg over at han ikke for lengst har fått denne påskjønnelsen for sitt arbeid, både som lokalhistoriker og som kulturarbeider på mange andre felter.

For dem som ikke kjenner til Sandems «curriculum vitae», gjengir vi et sammendrag.

Utdannelse og arbeid

Arne Sandem er født i 1924 på gården Homstvedt i Hærland og fikk således Hærlandsdialekten inn med morsmelken. Han tok artium på Mysen i 1947 og var vår lokale gymnas sin første russeformann. (Spøkefullt har han som pensjonist kalt seg for «Russeformann emeritus».)

Han har en allsidig utdanning med påbygging gjennom flere år: Lærerskole fra Sagene i Oslo, Statens gymnastikkskole, grunnfag i biologi fra universitetet i Bergen og i norsk fra universitetet i Oslo, kurs i engelsk, naturfag og skolefilm og flere studiereiser. Han har plantet skog på Island, og han har artige minner fra kontakt med «rote-romsfysikerne» Ormestad og Øgrim fra UIO. Arbeidsstedene har også vært mange, Lebesby i Finnmark, Kvinnherad, Horten, Spydeberg, Askim og Mysen. Sitt virke som lærer og adjunkt har han hatt ved ulike skoletyper, Folkeskoler, ungdomsskoler og Bondelagets folkehøgskole. Utenom å ha vært en skolens mann har interessene vært mange.

Kulturprisen 2008 til Arne Sandem

Arne Sandem ble bæret med Eidsberg kommunes kulturpris/Sparebankprisen for 2008. Maleriet er av Sandems hjemsted Homstvedt og er malt av Halvard Haugerud. Foto Eva Tvetter

Lokalhistoriker

Arne Sandem har gjennom mange tiår vært i front når det gjelder å gi sine sambygdinger kunnskap om og interesse for Eidsbergs historie. Han har skrevet om Haakon Haakonsson og Inga fra Varteig, utgitt en «minibygddebok om Eidsberg» og skrevet om husmannsvesenet i Østfold.

For boka «Pilgrimsreisen over Eidet» fikk han i

1996 Østfold historielags bokpris.

Mange år etter sitt opphold i Lebesby i Finnmark, sendte han inn et manuskript til en konkurranse i faglitteratur utlyst av forlaget Gyldendal. Manuskriptet hadde han gitt tittelen «Drama i Torskefjord» og handler om krigen i et lite lokalsamfunn der nord. Manuskriptet ble antatt og utgitt som bok. Det var forresten Torill Hauger som vant med boka «Karl Eugen Olsen fra Vika». Siden den gang har Sandem vært medlem av «Lokalhistorisk forening» stiftet av Bjørn Bjørnson.

Også den lokale krigshistorie har Sandem skrevet om. Boka «Den siste SS-leiren» beretter fra fangeleiren på Momarken under krigen, og i dette nummer av «Haakon» kan du lese om lærerstanden i Eidsberg i krigsårene. Mer om dette finner du i boka «Her er sædejord nok, Eidsberg Lærerlag gjennom 100 år». Foruten lærerlagets historie har han også skrevet Mysen Idrettsforenings historie gjennom 100 år, Foruten lærerlagets historie har han også skrevet Mysen Idrettsforenings historie gjennom 100 år. «Saken er MIF», Momarkedets historie gjennom 40 år og om Eidsberg ungdomsskole gjennom 25 år.

Dette er viktig historie for ettertiden. Vi minner også om at Sandem i 1979 ble vinner av NRK-konkurransen «Norge i år 2000».

Dialektforsker

Sandem vokste opp i Hærland, og alle om er interessert i dialekter vet at Hærlandsdialekten har vært et forskningsobjekt tilbake til Ivar Aasens tid.

I boka «Klötter» har Sandem samlet en rekke humørfylte epistler om «Furulunnkællen»s tanker og opplevelser på uforfalsket hærlandsdialekt. Sandem har vært kontaktperson for Norsk Målførearkiv og skrevet mange små stykker i lokalavisen på dialekt, noe abonnentene har satt stor pris på.

Underholder og oppleser

Gjennom mange år har Sandem vært en ofte benyttet kåsør og underholder, og har med humor og vidd forfattet skuespill, dikt, prologer og sanger. Han har også holdt mange radiokåserier. Han forteller at det aller første han

skrev var et skuespill som han kalte «Epleslang.» Det ble oppført av medlemmer av Hærland Ungdomslag i Bøndenes Hus i 1947.

Inspirator og gledesspreder for alle aldersgrupper

Arne Sandem har gjennom sin allsidige utdanning og sitt yrke vært en skolens mann, og vi vet at mange av bygdas lærere har brukt Sandems bøker i sin undervisning. Ikke minst hans bok «Da hesten dro lasset» har gitt bygdas skolebarn kunnskap om bondelivet i nær fortid. Han har også gjort en stor innsats for å fremme idretten i kommunen, ikke minst som leder av Mysen Idrettsforening gjennom fem år.

Vi vet også at de gamle i Eidsberg – på Edwin Ruuds omsorgssenter, på Fossum aldershjem og på Velferdssenteret, har stor glede av Sandems skrifter – enten ved at han selv kommer på besøk for en lesestund, eller når noen leser opp fra hans tekster. Og vi ser ikke bort fra at det kan komme mer å lese fra hans hånd. Vi tror han har noe på lur!

Eva Tveter

En del av Arne Sandems litterære produksjon:

- ❖ Da hesten dro lasset
- ❖ Den siste SS-leiren
- ❖ Drama i Torskefjord
- ❖ Eidsberg -en minibygddebok
- ❖ Her er sædejord nok, Eidsberg lærerlag gjennom 100 år
- ❖ Ingasagni: Inga fra Varteig
- ❖ Husmannsvesenet i Østfold
- ❖ Klötter -om «Furulunnkællen»
- ❖ Pilgrimsveien over Eidet
- ❖ Momarkedet gjennom 40 år
- ❖ Saken er M I F, Mysen idrettsforening gjennom 100 år
- ❖ Eidsberg ungdomsskole 25 år
- ❖ Østfold gær-ille algebra
- ❖ Fakkelflammen, et skuespill
- ❖ Dikt, prologer og sanger

Dessuten har Sandem vært medarbeider i flere tidsskrifter og skrevet mange avisartikler, bl.a. en serie i Smaalenenes Avis om Haakon Haakonsson ved 800-årsjubileet i 2004.